

Üniversite Öğrencilerinde Olumlu Duygulanım ve Benlik Saygısı: Üniversite Doymu ve Aidiyetinin Düzenleyici Rolü

Positive affection and self esteem in college students: The moderating role of college satisfaction and college belonging

Asım Çivitci

Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Denizli

Özet

Bu çalışmada olumlu duygulanım, benlik saygısı, üniversite doymu ve aidiyeti arasındaki ilişkiler incelenmiş; olumlu duygulanım ve benlik saygısı arasındaki ilişkide üniversite doymu ve aidiyetinin düzenleyici rolü test edilmiştir. Katılımcılar, bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 485 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler Olumlu Duygulanım Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde hiyerarşik regresyon analizi, ANOVA ve Mann-Whitney U teknikleri uygulanmıştır. Bulgular, benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide üniversite doymunun düzenleyici bir rolünün olduğunu göstermektedir. Üniversite aidiyeti ise benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide düzenleyici bir işleve sahip değildir. Ayrıca, üniversite doymu ve aidiyeti yüksek olan öğrencilerde olumlu duygulanım ve benlik saygısı, düşük olanlara göre daha fazla bulunmuştur. Bulgular üniversitedeki öğrenci uyumuna yansımaları açısından tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Olumlu duygulanım, benlik saygısı, üniversite doymu, üniversite aidiyeti.

Abstract

In this study, the relations among positive affection, self esteem, college satisfaction and belonging were examined in college students. The moderating effects of both college satisfaction and college belonging on the relationship between self esteem and positive affection in college students were tested. The participants consisted of 485 college students, from a public university in Turkey. The data were obtained using Positive Affection Scale, Rosenberg Self Esteem Scale and personal information form. In the analysis of the data, hierarchical regression analyses, ANOVA and Mann-Whitney U were administered. Findings indicated that college satisfaction had a moderating role on the relationship between self esteem and positive affection. However, college belonging did not moderate the relationship between self esteem and positive affection. In addition, students with high college satisfaction and belonging reported higher scores in positive affection and self esteem than those with low college satisfaction and belonging. Findings have been discussed in terms of their implications for student adjustment in college.

Keywords: Positive affection, self esteem, college satisfaction, college belonging.

Ülkemizde lise eğitimi sonrasında “üniversiteye girmek” ya da “üniversite öğrencisi olmak” genellikle istenilen ve önem atfedilen bir durumdur. Üniversitelerin algılanan eğitim kalitesi, buldukları bölge ya da şehir, öğrencilere sundukları olanaklar vb. özellikleri üniversite tercihlerinin biçimlenmesinde rol oynayabilmektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmaya (Şahin, Zo-

raloğlu ve Şahin Fırat, 2011) göre, öğrencilerin üniversite öğreniminden öncelikli beklentileri arasında “mesleğe hazırlama” ve “kişisel gelişim” ilk iki sırada yer almaktadır. Bir araştırmada (Grace ve Kim, 2008), eğitimden, idari hizmetlerden ve sosyal etkinlikler, kampüs hizmetleri gibi üniversite olanaklarından duyulan memnuniyet arttıkça öğrencilerin üniversitedeki yaşam kalitesinin de arttığı belirlenmiştir. Bir

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Asım Çivitci
Pamukkale Üniv. Eğitim Fakültesi,
Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD,
Kınıklı Kampüsü, Denizli
e-posta: acivitci@pau.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi 2014;4(2):102-109. © 2014 Deomed

Geliş tarihi / Received: Şubat / February 18, 2014; Kabul tarihi / Accepted: Temmuz / June 6, 2014

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.14.012 • Karekod / QR code:

başka araştırma (Özgünger, 2010), akademik kalite ve kampüs yaşantısının öğrencilerin fakülte yaşamına ilişkin genel doyumlarını yordayan en önemli iki değişken olduğunu göstermektedir. Ayrıca, üniversite doymu arttıkça genel yaşam doyumunun da arttığını gösteren araştırmalar (örn., Bailey ve Miller, 1998; Zullig, Huebner ve Pun, 2009) bulunmaktadır. Dolayısıyla, üniversite ve kampüs ortamı akademik bilgi ve beceriler kazandırmanın yanı sıra öğrencilere sunduğu diğer olanaklarla (kulüpler, sosyo-kültürel ve sportif etkinlikler vb.), genç yetişkinlerin kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleyici önemli bir yaşam alanı niteliğindedir. Öğrencilerin üniversite ortamındaki yaşantılarından ne ölçüde hoşnut olduklarına ilişkin algı ve değerlendirmeleri de onların üniversite doyumunu yansıtmaktadır.

Öğrencilerin üniversite yaşamından elde ettikleri doyuma ilişkin yapılan bazı çalışmalarda okul doymu (Zullig ve ark., 2009), öğrenci doymu (Elliott ve Shin, 2002), üniversite doymu (DeWitz ve Walsh, 2002), kampüs doymu (Martin, 2012), kurumsal doym (Feldt, 2012) gibi farklı adlandırmalar kullanılmıştır. Ayrıca, üniversite yaşamındaki doymu eğitim kalitesi, idari hizmetler, kampüs olanakları, sosyal yaşam vb. boyutlarda inceleyen çalışmalar (örn., DeWitz ve Walsh, 2002; Grace ve Kim, 2008) olduğu gibi, doym düzeyini öğrencilerin genel algı ve değerlendirmelerine dayalı olarak belirleyen araştırmalar da (örn., Zullig, Huebner ve Pun, 2009) bulunmaktadır. Bu çalışmada, öğrencilerin üniversite yaşamından duydukları hoşnutluk düzeyi, üniversitedeki akademik ve akademik olmayan tüm yaşantılarına ilişkin algıladıkları genel bir doym olarak ele alındığından, bu durumu daha iyi yansıttığı düşünülen “üniversite doymu” ifadesi tercih edilmiştir.

İlgili çalışmalarda ortaya konulduğu gibi, üniversite doymu başta öğretim kalitesi (Browne, Kaldenberg, Browne ve Brown, 1998; Elliott ve Shin, 2002; Thomas ve Galambos, 2004) olmak üzere, öğretim üyelerinin ve üniversite çalışanlarının tutumları (Browne, Kaldenberg, Browne ve Brown, 1998), öğretim üyelerinin tarafsızlığı, akademik danışman ve idari personele ulaşılabilirlik (Elliott ve Shin, 2002), sürekli eğitim hizmetleri (Thomas ve Galambos, 2004), kampüs güvenliği (Elliott ve Shin, 2002; Thomas ve Galambos, 2004) gibi üniversitede öğrencilere sunulan akademik ve akademik olmayan olanakların ve bu yöndeki yaşantıların bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Üniversite doymunun oluşmasında önemli bir rol oynayan bu yaşantıların, öğrencilerin kendi üniversitelerine attettikleri değere ve geliştirdikleri kurumsal bağlılığa da yansması beklenebilir. Bu bağlılık “üniversite aidiyeti” kavramıyla açıklanmaktadır.

Aidiyet duygusu (*sense of belonging*), topluluk duygusunun (*sense of community*) unsurlarından birisi olarak kabul edilen mensubiyet (*membership*) içerisinde yer almaktadır. Buna göre aidiyet duygusu, bir kişinin mensup olduğu grup tarafından kabul edildiğine, grup içinde bir yeri olduğuna ve gerektiğinde

grup için fedakârlık yapmaya istekli olduğuna ilişkin duygu, inanç ve beklentilerini içermektedir (McMillan ve Chavis, 1986). Üniversitedeki öğrenciler için olumlu yaşantıların anahtar bir kavramı olabileceği ileri sürülen üniversite aidiyeti de, bir kişinin üniversiteye ya da algılanan üniversite mensubiyetine olan bağlılığı olarak tanımlanmaktadır (Pittman ve Richmond, 2007). Yapılan araştırmalarda, üniversite aidiyetinin sosyal ve akademik uyum (Ostrove ve Long, 2007), arkadaş ve öğretim üyeleriyle etkileşim (Hausmann, Schofield ve Woods, 2007), algılanan arkadaşlık kalitesi, akademik yeterlilik, sosyal kabul ve kendilik değeri (Pittman ve Richmond, 2007) ile olumlu; depresyon, kişilerarası çatışma (Hagerty ve Williams, 1999) ve problem davranışlar (Pittman ve Richmond, 2007) ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Görüldüğü gibi üniversite aidiyeti, üniversite doymuna benzer olarak, öğrencilerin hem akademik hem de psiko-sosyal uyumlarıyla bağıntılı bir kavramdır.

Üniversite ortamındaki yaşantılara bağlı olarak gelişen üniversite aidiyeti ve üniversite doymu, bazı araştırmaların (örn., Grace ve Kim, 2008; Thomas ve Galambos, 2004) işaret ettiği gibi, birbirleriyle oldukça ilişkili kavramlardır. Yukarıda belirtilen alanyazın göz önüne alındığında, her iki kavramın da üniversitedeki akademik iklime, sosyal ilişkilere ve kampüs olanaklarına duyarlı olarak gelişen ve birbirini tamamlayan yapılar olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan, üniversite aidiyeti ve üniversite doymu arasında kavramsal bir farklılıktan da söz edilebilir. Üniversite doymununun, (tıpkı yaşam doymunda olduğu gibi) okul ortamındaki yaşantılara ilişkin algı ve değerlendirmelere dayalı olmasıyla (Huebner ve McCullough, 2000) bilişsel yönelimli; üniversite aidiyetinin ise, bireyin içinde yer aldığı grup (örn., üniversite) tarafından verilen değer ve önemin bir sonucu olarak ortaya çıkan duygu, inanç ve beklentileri içermesiyle (McMillan ve Chavis, 1986) hem bilişsel hem de duygusal yönelimli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bir öğrencinin üniversite yaşantılarını algılamasına bağlı oluşan hoşnutluk düzeyi üniversite doymunu; üniversitedeki yaşantılarından hareketle kendisine verilen değeri hissetmesi ve önemsendiğine inanmasıyla gerçekleşen kurumsal bağlılık düzeyi üniversite aidiyetini göstermektedir.

İnsanların yaşadığı pek çok olumlu ve olumsuz duygunun aidiyetle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Reddedilmiş, dışlanmış ya da önemsenmemiş olmak kaygı, depresyon, yalnızlık gibi güçlü olumsuz duygulara yol açarken; kabul edilmiş, içine alınmış ya da iyi karşılanmış olmak mutluluk, sevinç gibi olumlu duygulara yol açabilmektedir (Baumeister ve Leary, 1995). Üniversite aidiyeti için de benzer bir durumdan söz edilebilir. Öğrencilerin üniversitede sunulan hizmet ve olanakları kendilerine verilen kurumsal bir değer olarak algılamaları üniversite aidiyetini artırabilir ve bu aidiyetin üniversite-kampüs ortamında kendilerini daha iyi hissetmelerini

sağlayabilecek yaşantılara açık olmalarını ve olumlu duygular yaşamalarını kolaylaştırması beklenebilir.

Olumlu duygulanım (*positive affect*), bir kişinin kendini coşku, aktif ve canlı hissetme ölçüsünü yansıtmaktadır. Olumlu duygulanımın yüksek olması, yüksek enerji, tam konsantrasyon ve bir işi keyifle yapma durumu iken, olumlu duygulanımın düşük olması üzüntü ve durağanlıkla nitelenmektedir (Watson, Clark ve Tellegen, 1988). Olumlu duygulanıma; güven, iyimserlik, öz-yeterlik, başkalarını sevebilme ve olumlu değerlendirme, sosyallik, aktif ve enerjik olma, fiziksel iyi oluş, stres ve zorluklarla baş etme, özgünlük ve esneklik gibi özellikler atfedilmektedir (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005). Bir meta-analiz çalışması da (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005), olumlu duygulanımı yüksek olan kişilerin daha sosyal, aktif, enerjik olma ve sosyal etkinliklere daha fazla katılma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Mutluluğun (öznel iyiliş) duygusal unsurlarından birisi olan olumlu duygulanımı (Diener ve Suh, 1997) yansıtan bu nitelikler, mutluluğun da göstergeleri olarak kabul edilebilir. Nitekim, mutluluk konusundaki kapsamlı çalışmalarıyla bilinen Myers ve Diener'a (1995) göre, mutlu insanların sahip oldukları dört temel özellik iyimserlik, dışadönüklük, kişisel kontrol duygusu ve yüksek benlik saygısıdır. Bu özellikler arasında, gerek ruh sağlığı gerekse mutluluk ve olumlu duygulanım açısından önem taşıyan bir uyum değişkeni, bireyin kendisine ilişkin olumlu ve olumsuz tutumlarını yansıtan (Rosenberg, Schooler, Schoenbach ve Rosenberg, 1995) benlik saygısıdır.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bazı araştırmalar, benlik saygısının olumlu duygulanım (Al Nima, Rosenberg, Archer ve Garcia, 2013; Kong, Zhao ve You, 2013; Senol-Durak ve Durak, 2011; Zhang, Chan ve Teng, 2011) ile pozitif; kaygı, depresyon, yalnızlık (Abe, 2004; Li, Zhang, Liu ve Cao, 2013) gibi olumsuz duygularla negatif (orta düzeyde) ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Benlik saygısı, üniversite öğrencilerinde ruh sağlığıyla ilgili problemlerin (Merianos, Nabors, Vidourek ve King, 2013), romantik ilişkiler, arkadaş ilişkileri, aileyle ilişkiler, sosyal reddedilme, yalnızlık gibi kişisel-sosyal problemlerin (Crocker ve Luhtanen, 2003), üniversite uyumunun (akademik, sosyal ve psikolojik) ve kurumsal bağlılığın (Aspelmeier, Love, McGill, Elliott ve Pierce, 2012) güçlü bir yordayıcısı durumundadır. Ayrıca, benlik saygısının bilişsel unsuruna benzer bir yapı niteliğindeki (Rosenberg, Schooler, Schoenbach ve Rosenberg, 1995) öz-yeterlik ile kurumsal doyum (Feldt, 2012) ve üniversite doyumunu (DeWitz ve Walsh, 2002) arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar, üniversite öğrencilerinin kişisel-sosyal uyumlarını kolaylaştırıcı bir işlevi olan benlik saygısının, duygusal, sosyal ve akademik yaşantılarına bağlı olarak gerçekleşen üniversite doyumunu ve aidiyetiyle de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düşük ve yüksek olmasına göre öğrencilerin olumlu duygulanım ve benlik saygısı düzeylerindeki değişimi gözlemek; ikincisi ise benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düzenleyici (*moderator*) rolünü test etmektir. Buna göre, daha sosyal, aktif, enerjik ve sosyal etkinliklere daha fazla katılma eğilimini yansıtan (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005) olumlu duygulanımın ve üniversite uyumu ile kurumsal bağlılığı yordayan (Aspelmeier, Love, McGill, Elliott ve Pierce, 2012) benlik saygısının, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti yüksek olan öğrencilerde daha fazla olacağı beklenmektedir. Ayrıca, benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki pozitif ilişkinin (Kong, Zhao ve You, 2013; Senol-Durak ve Durak, 2011), üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti yüksek olanlarda daha güçlü olacağı ve böylece her iki değişkenin düzenleyici (*moderator*) bir işlev sergileyeceği öngörülmüştür. Öğrencilerin üniversitedeki yaşantılarına bağlı gelişen ve birbiriyle oldukça ilişkili iki yapı niteliğinde olan üniversite aidiyeti ve üniversite doyumunu, bu çalışmada benzer araştırmalardan farklı olarak bir arada ele alınmaktadır. Bu çalışmanın iki değişkenin psikolojik sağlığın ve mutluluğun temel göstergelerinden sayılabilecek benlik saygısı ve olumlu duygulanım üzerindeki olası etkilerini ayrı ayrı incelemesi ve karşılaştırma yapmaya imkân tanınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın, üniversite-kampüs ortamında öğrencilerin kişisel ve sosyal uyumlarını kolaylaştırabilecek akademik ve akademik olmayan hizmetlerin niteliğinin artırılması yönündeki anlayış ve uygulamalara katkı sunması beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Bu çalışma, bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde yer alan on farklı lisans programından tesadüfi olarak seçilmiş 485 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin 329'u kız ve 156'sı erkektir. Katılımcıların 111'i birinci sınıf, 95'i ikinci sınıf, 169'u üçüncü sınıf ve 110'u dördüncü sınıf öğrencisidir. Çoğunluğu (%96) 18-24 yaşları arasındadır ve yaş ortalamaları 21.17'dir.

Ölçme Araçları

Olumlu Duygulanım: Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen Olumlu-Olumsuz Duygulanım Ölçeği'nin (*Positive-Negative Affect Schedule*, PANAS) 10 maddelik olumlu duygulanım alt ölçeği kullanılarak öğrencilerin olumlu duygulanım düzeyleri belirlenmiştir. Beşli Likert türünde olan ölçekte katılımcılar son iki haftada kendilerini nasıl hissettiklerine göre maddeleri yanıtlamaktadırlar. Ölçeğin Gençöz (2000) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen Türkçe uyarlamasında, olumlu duygulanım için iç

tutarlılık katsayısı .83 ve test-tekrar test güvenilirliği .40 bulunmuştur. Uyum geçerliği için olumlu duygulanım alt ölçeğinin Beck Depresyon Ölçeği ve Beck Kaygı Ölçeği ile elde edilen korelasyon değerleri de sırasıyla -.48 ve -.22'dir. Olumlu duygulanım alt ölçeğinin bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach alfa iç-tutarlık değeri .85'dir. Örnek maddeler: "İlgili", "Güçlü", "Kararlı", "Aktif".

Benlik Saygısı: Öğrencilerin benlik saygısı, Rosenberg tarafından 1965'te geliştirilen Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ölçek, yarısı olumsuz olmak üzere toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri dörtlü Likert türü derecelendirmeli olarak yanıtlanmaktadır. Ölçek puanlarının arttıkça benlik saygısı da artmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu ile psikiyatrik görüşme sonuçları arasındaki ilişkiden elde edilen geçerlik katsayısı .71 ve bir ay arayla gerçekleştirilen test-tekrar test güvenilirliği .75 bulunmuştur. Ölçeğin üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada (Dereboy, Dereboy, Coşkun ve Coşkun, 1994) iç-tutarlık (Cronbach alfa) katsayısı .72 bulunurken; Offer Öz-İmaj Ölçeği alt boyutları ile korelasyonlarına dayalı uyum geçerliği değerleri de kabul edilebilir düzeydedir. Bu çalışmada elde edilen iç-tutarlık katsayısı ise .87'dir. Örnek maddeler: "Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.", "Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim."

Üniversite Doyumu ve Üniversite Aidiyeti: Öğrencilerin üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetini belirlemek için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorular, (1) "Bu üniversitedeki yaşantılarınızdan ne derece memnunsunuz?" ve (2) "Kendinizi bu üniversiteye ait hissediyor musunuz?" şeklindedir. Katılımcıların iki soruyu derecelemeyle dayalı dörtlü seçenekler (Hemen her zaman-4/ çoğu zaman-3/ bazen-2/ hemen hiçbir zaman-1) üzerinde yanıtlamaları istenmiştir. Sorulara verilen yanıtlar, yüksek (4-3) ve düşük (2-1) olarak iki kategoriye ayrılarak analize alınmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin olumlu duygulanım düzeylerinin üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düşük ve yüksek olmasına göre değişip değişmediği, iki yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Buna göre, olumlu duygulanım bağımlı değişken, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti de bağımsız değişkenler olarak analize alınmıştır. Üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düşük ve yüksek olmasına göre benlik saygısı puanlarının varyansları homojen olmadığı için, bu değişimi test etmek için parametrik olmayan Mann-Whitney U tekniği kullanılmıştır.

Benlik saygısı ve olumlu duygulanım ilişkisinde gerek üniversite doyumunun gerekse üniversite aidiyetinin düzenleyici (*moderator*) rolünü test etmek için, Baron ve Kenny (1986) tara-

findan önerilen basamaklara dayalı hiyerarşik çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Bu modele göre, regresyon analizine ilk olarak yordayıcı değişken (benlik saygısı), ikinci olarak düzenleyici değişken (üniversite doyumunu / üniversite aidiyeti) ve son olarak da yordayıcı ve düzenleyici değişkenin etkileşimi (Benlik Saygısı x Üniversite Doyumu / Benlik Saygısı x Üniversite Aidiyeti) girilmektedir. Etkileşimin bağımlı değişkeni (olumlu duygulanım) anlamlı olarak yordaması durumunda, ikinci basamakdaki değişkenin düzenleyici etkisi söz konusudur.

İşlem

Ölçekler katılımcılara sınıf ortamında, araştırmacı ve beş öğretim üyesi tarafından uygulanmıştır. Uygulayıcılar tarafından öğrencilere yapılan araştırmanın amacı açıklanmış, yanıtlarının gizli kalacağı ve sadece araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Öğrenciler araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Bulgular

Araştırma grubunun olumlu duygulanım ve benlik saygısı puanlarının betimleyici istatistik değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Medyan değerleri ortalamaya yakın ve çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir sınırlar (+1 ve -1 aralığı) içinde olan olumlu duygulanım ve benlik saygısı puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düşük ve yüksek oluşuna göre olumlu duygulanımın farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için, bağımsız gruplar için iki yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analizde, olumlu duygulanım bağımlı değişken, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti bağımsız değişkenler olarak yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, gerek üniversite doyumunun [F(1, 484)= 4.71, p<.05] gerekse üniversite aidiyetinin [F(1, 484)= 11.88, p<.001] olumlu duygulanım üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında, üniversite doyumunu ($\bar{x}$ =32.44) ve üniversite aidiyeti ($\bar{x}$ =32.69) yüksek olanlarda olumlu duygulanım, düşük olanlara göre (sırasıyla $\bar{x}$ =30.38 ve $\bar{x}$ =30.14) daha fazladır.

Üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düşük ve yüksek olmasına göre benlik saygısı puan varyanslarının homojen bulunmaması nedeniyle, bu değişimi test etmek için paramet-

■ **Tablo 1.** Olumlu duygulanım ve benlik saygısı puanlarının betimleyici istatistikleri

	Ortalama	Standart sapma	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Olumlu duygulanım	32.10	7.77	33	-.26	-.32
Benlik saygısı	32.17	4.75	32	-.45	.21

Tablo 2. Benlik saygısı ve olumlu duygulanım ilişkisinde üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düzenleyici etkisini gösteren hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

	B	SHB	β	t	R ²
Bağımlı değişken: Olumlu duygulanım					
1. Basamak Benlik saygısı	3.70	.31	.48	11.88**	.226**
2. Basamak Üniversite doyumunu	1.24	.82	.06	1.52	.230
3. Basamak Benlik Saygısı x Üniversite Doyumu	1.63	.74	.18	2.21*	.238*
Bağımlı değişken: Olumlu duygulanım					
1. Basamak Benlik saygısı	3.70	.31	.48	11.88**	.226**
2. Basamak Üniversite aidiyeti	1.36	.64	.09	2.11	.233
3. Basamak Benlik Saygısı x Üniversite Aidiyeti	.14	.65	.01	.22	.233

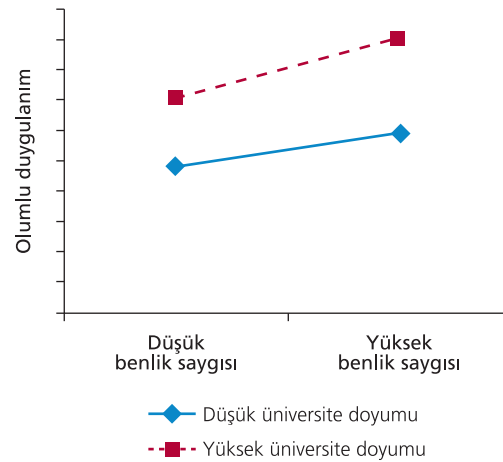
*p<.05, **p<.001. SHB: Standart hata (B).

rik olmayan Mann-Whitney U tekniği kullanılmıştır. Test sonucuna göre, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri üniversite doyumunu [$U=13166$, $p<.001$] ve üniversite aidiyetine [$U=21457$, $p<.001$] göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti yüksek olanlarda benlik saygısı, düşük olanlara göre daha fazladır.

Benlik saygısı ve olumlu duygulanım ilişkisinde üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düzenleyici (*moderator*) etkisini (ayrı ayrı) test etmek için, Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen basamaklara dayalı hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizinde, yüksek korelasyonların yol açabileceği olası çoklu doğrusallık (*multicollinearity*) sorununu azaltabilmek amacıyla, yordayıcı değişken (benlik saygısı) için standart z puanlar hesaplanmış (Frazier, Tix ve Barron, 2004) ve analizde standardize edilmiş puanlar kullanılmıştır. Moderatör değişkenler (üniversite doyumunu ve aidiyeti) gölge (*dummy*) kodlama yapılarak analize alınmıştır. Buna göre, üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti yüksek olanlar (1), düşük olanlar (0) olarak kodlanmıştır. Üniversite doyumunu ve üniversite aidiyetinin düzenleyici rollerini test etmek için iki ayrı hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizlerde ilk olarak olumlu duygulanımın yordayıcısı olarak benlik saygısı girilmiştir. İkinci aşamada, düzenleyici değişken olarak üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti analize alınmıştır. Son aşamada ise, benlik saygısı ve üniversite doyumunu etkileşimi ile benlik saygısı ve üniversite aidiyeti etkileşimi analize eklenmiştir. Baron ve Kenny'nin (1986) regresyon modeline göre, yordayıcı (benlik saygısı) ve düzenleyici değişken (üniversite doyumunu / üniversite aidiyeti) etkileşiminin bağımlı değişkeni (olumlu duygulanım) anlamlı olarak yordaması, düzenleyici değişkenin etkisini gös-

termektedir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, benlik saygısı ve üniversite doyumunu etkileşimi olumlu duygulanımı anlamlı olarak yordarken [$\beta=0.18$, $p<.05$]; benlik saygısı ve üniversite aidiyeti etkileşimi yordamamıştır [$\beta=0.01$, $p>.05$]. Bu sonuçlara göre, benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide üniversite doyumunun düzenleyici bir etkisi bulunurken, üniversite aidiyetinin düzenleyici rolünün olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, benlik saygısı arttıkça olumlu duygulanım artmaktadır ve bu artış üniversite doyumunu yüksek olanlarda daha fazladır. Bu etkileşim Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkinin düzenleyicisi olarak üniversite doyumunu.

Tartışma

Bu çalışmada, gerek üniversite doyumunu gerekse üniversite aidiyeti yüksek olan öğrencilerde olumlu duygulanım ve benlik saygısı daha fazla bulunmuştur. Bu sonuçlar, üniversite doyumunun olumlu duygulanım (Kenyon ve Koerner, 2009; Nickerson, Diener ve Schwarz, 2011) ve öz-yeterlikle (DeWitz ve Walsh, 2002; Feldt, 2012); üniversite aidiyetinin üniversite uyumu (akademik, kişisel, sosyal) (Aspelmeier, Love, McGill, Elliott ve Pierce, 2012; Hausmann, Schofield ve Woods, 2007; Ostrove ve Long, 2007), kendilik değeri (Pittman ve Richmond, 2007) ve benlik saygısıyla (Aspelmeier, Love, McGill, Elliott ve Pierce, 2012) ilişkisini ortaya koyan çalışmalarla tutarlıdır. Bir öğrencinin üniversite doyumunu ve aidiyetinin yüksek olması, üniversitedeki yaşantılarını daha olumlu algılaması ve kurumsal olarak önemsendiğine inanmasıyla gerçekleşeceği için, bu yaşantılarının aynı zamanda kendini iyi hissetmesini ve olumlu duygular yaşamasını kolaylaştırması beklenebilir. Ayrıca, üniversite aidiyeti yüksek olan öğrencilerin arkadaş ve öğretim üyeleriyle daha olumlu iletişim kurmaları (Hausmann, Schofield ve Woods, 2007) ve sosyal kabul görmelerinin (Pittman ve Richmond, 2007) benlik saygılarını destekleyici bir işlevi olabilir. Üniversite doyumunun öz-yeterlikle ilişkili olduğu (DeWitz ve Walsh, 2002; Feldt, 2012) ve genellikle akademik hizmetlerin niteliğinden ve üniversitenin diğer olanaklarından duyulan memnuniyete bağlı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Dolayısıyla, üniversite doyumunu yüksek olan öğrencilerin üniversite-kampüs ortamında kendi yeterliklerini ortaya koyabilecekleri fırsatlardan daha fazla yararlandıkları ve bu durumun benlik saygılarına olumlu yansıdığı düşünülebilir.

Bu çalışmada, benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide gerek üniversite doyumunun gerekse üniversite aidiyetinin düzenleyici (*moderator*) rolünün olacağı öngörülmüştü. Araştırma bulgularına göre, sadece üniversite doyumunun düzenleyici bir işlevinin olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, benlik saygısı arttıkça olumlu duygulanım artmaktadır ve bu artış üniversite doyumunu yüksek olanlarda daha fazladır. Üniversite doyumunu; eğitim kalitesi, idari hizmetler, sosyal yaşam, kampüs olanakları (DeWitz ve Walsh, 2002; Grace ve Kim, 2008) gibi üniversitenin farklı özelliklerinden duyulan memnuniyete göre gerçekleştiği için, öğrencilerin üniversite-kampüs ortamında doyum elde edebilecekleri seçeneklerin çeşitliliğinden bahsedilebilir. Dolayısıyla, üniversite doyumunu yüksek olan öğrenciler, kendilerini değerli ve yeterli görmelerini (benlik saygısı) sağlayabilecek ve kendilerini iyi hissettirebilecek (olumlu duygulanım) yaşantı fırsatlarından daha fazla yararlanıyor olabilirler.

Tipki üniversite doyumunu gibi öğrencilerin hem akademik hem de psiko-sosyal uyumlarıyla ilişkili bir kavram olan üniversite aidiyeti, beklentinin aksine, benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynamamıştır. Bu sonuç, üniversite aidiyetinin kapsamı açısından değerlendirilebilir. Okul aidiyeti, öğrencilerin aynı okuldaki diğer bireylerle (örn., arkadaşlar) olan ilişkileriyle bağıntılı olmakla birlikte, ilişkilerinin ötesinde çok daha geniş bir topluluğa (örn., üniversite) bağlılık duymalarıyla gerçekleşmektedir (Pittman ve Richmond, 2007). Yapılan boylamsal bir araştırmada (Aypay, Sever ve Demirhan, 2012), öğrencilerin buldukları üniversiteyi tercih etmiş olmaktan duydukları memnuniyette bir değişiklik olmazken, fakülteye duydukları aidiyet azalmıştır. Dolayısıyla, üniversitedeki güncel yaşantıların genelleştirilerek kurumsal bir bağlılığa dönüşmesi karmaşık ve zaman alıcı bir süreci içerebilmektedir. Bu durum, görece daha geniş ve genel bir bağlılığı içeren üniversite aidiyetinin, öğrencilerin kendilerine ilişkin olumlu tutumlarını “besleyerek” olumlu duygulanımlarını arttırabilecek düzenleyici bir işleve sahip olmamasında bir etmen olarak düşünülebilir.

Deneysel, boylamsal ve ilişkisel araştırmaların incelendiği meta-analitik bir çalışmada (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005), olumlu duygulanım bir “sonuç” olmaktan çok, yaşamda istenen amaçlara ve uyum sağlayıcı özelliklere (sosyal etkileşim, problem çözme, başa çıkma vb.) ulaşılmasına yol açan bir “neden” olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmada ise, olumlu duygulanımın benlik saygısı ve üniversite doyumunu (birlikte) yüksek olan öğrencilerde daha fazla gerçekleştiği gözlenmiştir. Dolayısıyla, kesitsel (*cross-sectional*) ve ilişkisel doğası nedeniyle neden-sonuç çıkarımları yapmanın güç olduğu bu çalışmanın bazı bulguları, olumlu duygulanımın aynı zamanda bir “sonuç” olabileceği konusunda sınırlı da olsa karşı bir kanıt olarak düşünülebilir. Bu araştırmada incelenen üniversite doyumunu ve üniversite aidiyeti, şüphesiz üniversitenin sunduğu olanaklar, üniversite kültürü ve kimliği ile doğrudan ilişkilidir. Kuruluşu, gelişimi ve gelenekleri farklılık taşıyan üniversitelerde benzer çalışmaların karşılaştırmalı olarak gerçekleştirilmesi, öğrencilerin üniversitelerine ilişkin tutumlarının daha kapsamlı değerlendirilmesini kolaylaştırabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma grubunu bir üniversitenin eğitim fakültesi öğrencilerinin oluşturması, bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Bu çalışmada, benlik saygısı ve olumlu duygulanım düzeyleri kendini rapor etmeye (*self-report*) dayalı ölçümler kullanılarak; üniversite doyumunu ve aidiyeti de öğrencilerin algılarına göre belirlenmiştir. Dolayısıyla, araştırmada ölçümlenen değişkenler öğrencilerin kendi algı ve değerlendirmeleri ile sınırlıdır. Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin üniversite doyumunun “genel” olarak ele alınması akademik, kişisel ya da sosyal vb. boyutlar açısından daha detaylı değerlendirmeler yapılmasını sınırlamaktadır.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma grubunu bir üniversitenin eğitim fakültesi öğrencilerinin oluşturması, bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Bu çalışmada, benlik saygısı ve olumlu duygulanım düzeyleri kendini rapor etmeye (*self-report*) dayalı ölçümler kullanılarak; üniversite doyumunu ve aidiyeti de öğrencilerin algılarına göre belirlenmiştir. Dolayısıyla, araştırmada ölçümlenen değişkenler öğrencilerin kendi algı ve değerlendirmeleri ile sınırlıdır. Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin üniversite doyumunun “genel” olarak ele alınması akademik, kişisel ya da sosyal vb. boyutlar açısından daha detaylı değerlendirmeler yapılmasını sınırlamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma üniversite-kampüs ortamında öğrencilerin yaşantılarından duydukları genel memnuniyet ve üniversitelerine ilişkin aidiyetlerinin benlik saygısı ve olumlu duygulanım gibi ruh sağlığının iki önemli göstergesi açısından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Özellikle üniversite doyumunun benlik saygısı ve olumlu duygulanım arasındaki ilişkiyi kolaylaştırıcı rolü dikkat çekicidir. Denilebilir ki, üniversite doyumunun artması öğrencilerin duyuşsal bazı özelliklerinin olumlu yönde gelişimini desteklemektedir. Bu noktada, üniversitelerde öğrenci doyumunu ve aidiyetini artırıcı çalışmalar önem kazanmaktadır. Üniversitenin gerek akademik gerekse akademik olmayan hizmet ve olanaklarının kalitesi, üniversite doyumunu ve aidiyetinin gelişmesinde belirleyici olabilmektedir. Üniversite yönetimlerinin öğrencilerin üniversitede sunulan hizmetlerden duydukları memnuniyeti değerlendirerek, o üniversiteye ilişkin ortak bir kimlik ve aidiyet kazanmalarını kolaylaştırabilecek uygulamaları gözden geçirmeleri ve geliştirmeleri, yukarıda sözü edilen kalitenin artırılmasına yardımcı olabilir. Son olarak, üniversitelerdeki psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin bu kapsamdaki rolüne işaret edilebilir. Bu merkezlerin öğrencilerin kişisel, sosyal ve akademik uyumlarını destekleyici çalışmaları, bir yandan benlik saygısı, olumlu duygulanım gibi duyuşsal-psikolojik özelliklerini geliştirmelerine yardım ederken, diğer yandan bu hizmetlerin bir sonucu olarak öğrencilerde üniversite doyumunu ve aidiyetinin artmasına da katkı yapabilir. Dolayısıyla, üniversitede sunulan psikolojik hizmetlerin öğrencilerin hem kendilerine hem de üniversitelerine ilişkin olumlu tutum geliştirmelerinde doğrudan ya da dolaylı bir rolü olabilecektir.

Kaynaklar

- Abe, J. A. A. (2004). Self-esteem, perception of relationships, and emotional distress: A cross-cultural study. *Personal Relationships, 11*(2), 231-247.
- Al Nima, A., Rosenberg, P., Archer, T., and Garcia, D. (2013). Anxiety, affect, self-esteem, and stress: Mediation and moderation effects on depression. *PlosOne, 8*(9), e73265.
- Aspelmeier, J. E., Love, M. M., McGill, L. A., Elliott, A. N., and Pierce, T. W. (2012). Self-esteem, locus of control, college adjustment, and GPA among first-and continuing-generation students: A moderator model of generational status. *Research in Higher Education, 53*(7), 755-781.
- Aypay, A., Sever, M. ve Demirhan, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal ve akademik entegrasyonu: Boylamsal bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(2), 407-422.
- Bailey, R. C., and Miller, C. (1998). Life satisfaction and life demands in college students. *Social Behavior and Personality, 26*(1), 51-56.
- Baron, R. M., and Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(6), 1173-1182.
- Baumeister, R. F., and Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117*(3), 497-529.
- Browne, B. A., Kaldenberg, D. O., Browne, W. G., and Brown, D. J. (1998). Student as customer: Factors affecting satisfaction and assessments of institutional quality. *Journal of Marketing for Higher Education, 8*(3), 1-14.
- Crocker, J., and Luhtanen, R. K. (2003). Level of self-esteem and contingencies of self-worth: Unique effects on academic, social, and financial problems in college students. *Personality and Social Psychology Bulletin, 29*(6), 701-712.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Dereboy, F., Dereboy, Ç., Coşkun, A. ve Coşkun, B. (1994). Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu- I. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1*(1), 3-12.
- DeWitz, S. J., and Walsh, W. B. (2002). Self-efficacy and college student satisfaction. *Journal of Career Assessment, 10*(3), 315-326.
- Diener, E., and Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research, 40*(1-2), 189-216.
- Elliott, K. M., and Shin, D. (2002). Student satisfaction: An alternative approach to assessing this important concept. *Journal of Higher Education Policy and Management, 24*(2), 197-209.
- Feldt, R. C. (2012). Social cognitive model of college satisfaction: A test of measurement and path models. *College Student Journal, 46*(4), 812-822.
- Frazier, P. A., Tix, A. P., and Barron, K. E. (2004). Testing moderator and mediator effects in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology, 51*(1), 115-34.
- Gençöz, T. (2000). Positive and negative affect schedule: A study of validity and reliability. *Turkish Journal of Psychology, 15*(46), 27-28.
- Grace, B. Y., and Kim, J. H. (2008). Testing the mediating effect of the quality of college life in the student satisfaction and student loyalty relationship. *Applied Research in Quality of Life, 3*(1), 1-21.
- Hagerty, B. M., and Williams, A. (1999). The effects of sense of belonging, social support, conflict, and loneliness on depression. *Nursing Research, 48*(4), 215-219.
- Hausmann, L. R., Schofield, J. W., and Woods, R. L. (2007). Sense of belonging as a predictor of intentions to persist among African American and White first-year college students. *Research in Higher Education, 48*(7), 803-839.
- Huebner, E. S., and McCullough, G. (2000). Correlates of school satisfaction among adolescents. *The Journal of Educational Research, 93*(5), 331-335.
- Kenyon, D. B., and Koerner, S. S. (2009). College student psychological well-being during the transition to college: Examining individuation from parents. *College Student Journal, 43*(4), 1145-1160.
- Kong, F., Zhao, J., and You, X. (2013). Self-esteem as mediator and moderator of the relationship between social support and subjective well-being among Chinese university students. *Social Indicator Research, 112* (1), 151-161.
- Li, W., Zhang, L., Liu, B., and Cao, H. (2013). The impact of negative interpersonal life events on social adaptation of Chinese college students: Mediator effect of self-esteem. *Social Behavior and Personality, 41*(5), 705-714.

- Lyubomirsky, S., King, L., and Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803–855.
- Martin, N. D. (2012). The privilege of ease: Social class and campus life at highly selective, private universities. *Research in Higher Education*, 53(4), 426–452.
- McMillan, D. W., and Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6–23.
- Merianos, A. L., Nabors, L. A., Vidourek, R. A., and King, K. A. (2013). The impact of self-esteem and social support on college students' mental health. *American Journal of Health Studies*, 28(1), 27–34.
- Myers, D. G., and Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10–19.
- Nickerson, C., Diener, E., and Schwarz, N. (2011). Positive affect and college success. *Journal of Happiness Studies*, 12(4), 717–746.
- Ostrove, J. M., and Long, S. M. (2007). Social class and belonging: Implications for college adjustment. *Review of Higher Education*, 30(4), 363–389.
- Özgül, S. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin fakülte yaşantısına ilişkin doyum düzeylerini belirleyen öğrenci ve okul özellikleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 623–644.
- Pittman, L. D., and Richmond, A. (2007). Academic and psychological functioning in late adolescence: The importance of school belonging. *The Journal of Experimental Education*, 75(4), 270–290.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., and Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American Sociological Review*, 60(1), 141–156.
- Senol-Durak, E., and Durak, M. (2011). The mediator roles of life satisfaction and self-esteem between the affective components of psychological well-being and the cognitive symptoms of problematic internet use. *Social Indicators Research*, 103(1), 23–32.
- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R. ve Şahin Fırat, N. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 429–452.
- Thomas, E. H., and Galambos, N. (2004). What satisfies students? Mining student-opinion data with regression and decision tree analysis. *Research in Higher Education*, 45(3), 251–269.
- Watson, D., Clark, L. A., and Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070.
- Zhang, H., Chan, D. K., and Teng, F. (2011). Transfer of attachment functions and adjustment among young adults in China. *The Journal of Social Psychology*, 151(3), 257–273.
- Zullig, K. J., Huebner, E. S., and Pun, S. M. (2009). Demographic correlates of domain-based life satisfaction reports of college students. *Journal of Happiness Studies*, 10(2), 229–238.